

B. ZAHRANIČNÍ.

Německé volby a pád vlády Papenovy. — Vítězství demokratů v Americe. — Nové rozvinutí otázky spojeneckých dluhů. — Francouzský »konstruktivní plán«. — Gömbösova cesta do Říma. — Vládní změny na Balkáně. — Palba v Ženevě.

6. listopadu byli němečtí voličové povoláni v tomto roce již po páté k velkému volebnímu rozhodnutí. Soudilo se tudíž, že jejich horlivost již značně ochabne. Také opravdu dostavil se určitý pokles volebního čísla, ale naprosto ne v nápadném rozsahu, ukázalo se, že zájem o politiku nedá se vymýtiti ani několika měsíci diktatury odsuzující parlament k bezvýznamnosti. Tato okolnost spolupůsobila patrně také na pozdější náhlý obrat v kursu. Volební výsledky samy o sobě přinesly přesuny v míře, která se dala předem odhadnouti. Hakenkrajcleré, zastavení ve svém rozmachu již posledního července, kdy se jim nepodařilo, ač měli nejvýhodnější podmínky, zvýšiti znatelně dosažený již počet hlasů, ucítili tentokráte první odraz a ztratili 35 mandátů. V novém říšském sněmu, který ovšem následkem menší volební účasti bude čítat jen 582 členů, nebude již 230 hitlerovců, nýbrž jen 195. Největší část voličů, od Hitlera odpadnuvších, převzala strana konservativních nacionalů (Hugenbergova), podporující vládu Papenovu a hlásající bezohledný postup proti parlamentarismu. Také jí nejbližší strana těžkého průmyslu, lidová, značně získala. V předešlém sněmu bylo jen 37 nacionalů a 7 lidovců, nyní objeví se jich tam dohromady 62 (51 plus 11). Poněvadž také ostatní odpůrci vlády utrpěli, Centrum ztratilo 5 mandátů, bavorská strana lidová 3 a sociální demokrati 12, dal se volební výsledek vykládati jako úspěch kabinetu. Přesto po krátkém údobí porad s vůdci jednotlivých stran rozhodl se kancléř Papen podati demisi s celým kabinetem. Ukázalo se, že 90% i nového sněmu stojí proti němu a některé strany odmítají zásadně s ním jednat. Podle honosných projevů kancléřových před volbami bylo by se ovšem soudilo, že mu nezáleží na podpoře parlamentu a zvláště nyní, když volební tendence ukázala se mu přece jen příznivá, soudilo se, že se odhodlá k nastoupení cesty oktroje aspoň takovou změnou volebního řádu, která nebude přímo odporovat ústavě. Ale president Hindenburg ukázal se znovu tím věrným strážcem ústavy, kterým byl až dosud vždycky. Trvá na tom, aby dříve, nežli dopustí jakoukoli úchylku, vyzkoušely se všechny zákonné prostředky a nutil tudíž i kancléře vlády presidiální, aby se pokusil o dorozumění se stranami. Když se mu tento úkol nezdařil, přijal jeho demisi, aby mohl jím pověřiti osobnost jinou, která se snad ukáže vhodnější. Kancléř Papen, který byl před půl rokem povolán, aby likvidoval neudržitelný režim středu a levice v říši i v Prusku — a na druhé straně zabránil příchodu revolučního režimu z prava, nemohl se již proto hodit k cestě smíru. V novém údobí, které se v Německu nyní otevírá, vystupuje ovšem Hitler znovu do popředí, ale ne již jako vůdce nacionalní vlny, která láme každý odpor a strhuje s sebou vše, nýbrž jako vůdce jenom jedné, třeba největší mezi německými stranami. Záleží ovšem na tom, zda Hitler sám a jeho okolí si dovede tyto skutečnosti uvědomit. Volby 6. listopadu znamenaly pro něho ztrátu 11.5% voličů, ale již jen o týden potom následující volby ve velkých městech saských a v Lübecku ukázaly rapidní vzrůst tohoto poklesu, který místy dosáhl až 30%. President Hindenburg je ochoten svěřiti Hitlerovi vládu v tom případě, dohodne-li se s ostatními stranami, které zde přicházejí v úvahu o přijatelném programu a rozdělení funkcí. Nechce však dáti mu formálně ani pověření utvořením kabinetu, ježto by mu tím již propůjčoval zvláštní autoritu a povzbuzoval jej po případě k novým pokusům o uchvácení moci. Otázka utvoření nové koalice v říšském sněmu je nyní ještě obtížnější, než byla v předešlém. Tam byla aspoň teoretická možnost číselné většiny Centra a hakenkrajclerů, po nynějším poklesu bylo by však nezbytno přibrati k utvoření vládní většiny ještě německé nacionaly, kteří se postavili již zásadně na basi vlády protiparlamentární. Hitler ani se nepokusil o vytvoření kabinetu na basi parlamentní, nýbrž požadoval pověření vedením kabinetu presidiálního, což Hindenburg arci důsledně zas odepřel. V některých kruzích se soudí, že celá demise Papenova jest pouze taktickým

manévrem vypočteným na důkaz, že v parlamentě a s parlamentem se vládnout nedá a že tudíž presidiální kabinet musí být znovu instalován a nastoupena bezohledně cesta oktroje.

V Americe konaly se volby volitelů nového presidenta Spojených států v ústavně stanoveném datu 8. listopadu. Vzrušení volební kampaně bylo tentokrát mimořádně vystupňováno, poněvadž hospodářská krise, která již tři roky Ameriku pustoší, způsobila hluboké rozjítí mas. Dalo se čekat, že mandát dosavadního presidenta Hoovera nebude obnoven, ježto voličstvo bude hledět tímto způsobem dáti najevo svoji náladu. Vítězství kandidáta opoziční strany demokratické Franklina D. Roosevelta předstihlo však všechna očekávání. Získal proti Hooverovým 59 volitelům 472. Republikánská volební mašinerie přes svou technickou dokonalost v této těžké situaci úplně selhala. Jen několik tradičně republikánských států na atlantickém pobřeží zachovalo jí věrnost, mezi nimi jen jeden veliký, Pensylvánie. Sama tvrz finančního kapitalismu Wall Street přešla ke konci k demokratům. Příčiny tohoto volebního převratu třeba hledati výhradně ve vnitřních poměrech amerických, ale jeho důsledky budou dalekosáhlé pro celý svět a zejména pro Evropu. Průměrný americký volič nezabývá se ovšem mnoho politikou, zejména ne mezinárodní. Ve volbách nehrály také otázky vysoké politiky žádnou roli, poněvadž kandidáti obou stran ukládali si v těchto věcech pochopitelnou rezervu. V žádném případě nelze zde najíti řešení populární. Celý zápas přenesl se na pole hospodářské, na otázky řešení krise, neboť i prohibice, která jeden čas budila největší zájem, pozbyla významu, když republikáni se včas přizpůsobili panující náladě. O uvolnění konsumu lehce alkoholických nápojů nebylo již před volbami pochyby, zbývá jen otázka, do jaké míry se podaří získati z toho prospěch vývozním státům evropským. Otázka vysokého či nízkého tarifu a tedy konec konců izolace a autarkie či liberalismus a mezinárodní spolupráce byla rozhodující. Republikáni a president Hoover postavili se ve volebním zápasu znovu velmi ostře na své konservativní a vůči Evropě ostražitě stanovisko, ač již praxe republikánské exekutivy v posledních letech byla mnohem mírnější. Naproti tomu demokrati docela vědomě a důsledně chopili se principu a doporučovali metodu zcela opačnou. President nyní takovou většinou zvolený, vyslovoval se v celé kampani pro snížení vysokých ochranných tarifů a navázání těsnějších hospodářských styků s cizinou na základě vzájemných ústupků. Lze soudit, že tato tendence, která jediná může zajistit zdar chystané mezinárodní hospodářské konference a přinést nápravu nynějšího nešťastného stavu, byla americkým voličstvem potvrzena. Republikánský izolacionismus, který vyrostl z opozice proti Wilsonovi a z reakce na celou účast Ameriky v Evropě v posledním údobí válečném a za jednání mírového a který ovládal americkou politiku po celých dvanáct let, zkrachoval nyní ve zkoušce světové hospodářské krise. Liberalismus a kolaboracionismus doporučují se tu přirozeně jako léky a Evropa může z přijetí tohoto programu ve volbách presidentských čerpati důvěru, že dojde skutečně k dorozumění s Amerikou o velkých aktuálních problémech a pak i ke všeobecnému ozdravení společným úsilím. Zda tato důvěra je oprávněna, poví nám ovšem teprve budoucnost, zvláště když podle ústavy vystřídá demokratická exekutiva republikánskou teprve za čtyři měsíce. Poražený president Hoover projevil však hned svým gratulačním telegramem Rooseveltovi ve volební noci svou ochotu postupovati v přechodném údobí jen v dohodě se stranou, která je povolána převzít odpovědnost. Demokrati přijali tuto nabídku arci s pocity smíšenými, poněvadž jde nyní právě o řešení otázek velmi nepopulárních a ve schůzce obou presidentů potom improvizovaně odmítl Roosevelt dělit se s Hooverem předčasně o odpovědnost.

Evropští dlužníci předložili ve státním departementu washingtonském hned v zápětí po volbách obdobně znějící notu, v nichž vyžadují odklad nejbližší splátky válečných dluhů, která připadá na 15. prosince a není již kryta jednoročním Hooverovým moratoriem ze dne 30. června 1931. Evropští dlužníci Ameriky jsou, jak známo, reparační věřitelé Německa, kteří v létě na konferenci lausanneské svolili ke konečné likvidaci reparačního dluhu pod tou podmínkou, že jejich vlastní americký věřitel bude ochoten ke stejnému postupu. Vláda Spojených států se arci oficiálně k ničemu takovému nezavázala, ale president Hoover vyzval již za návštěvy francouzského presidenta Lavalu ve Washingtoně koncem

minulého roku Evropu, aby nejprve učinila pořádek ve své domácnosti a pak přistoupila za vhodnější situace se svými nároky na Ameriku. To se tedy nyní děje a prezident Hoover sám nemůže popřít, že Evropa skutečně vyvinula znamenité úsilí, jak k úpravě rozháraných finančních záležitostí, tak ke snížení a omezení mezinárodní výzbroje. Jest nyní na Americe, aby odvodila příslušné důsledky. Evropské státy žádají nejprve totéž, co samy učinily hned na počátku jednání lausanneského, to jest prodloužení moratoria do té doby, než se revisí od základů dojde k nové úpravě. Kongres, který má prodloužení moratoria schválit, je však ještě týž, který se ne příliš dávno vyslovil s krajním rozhořčením proti jakýmkoli pokusům o nové rozvinutí otázky spojeneckých dluhů a nepřipustil ani zahájení individuálního jednání s jednotlivými v tísní se nalézajícími dlužníky. Bylo by tedy bývalo třeba spojeného tlaku presidenta odstupujícího a nastupujícího, aby se v kongresu našla smíšená republikánsko-demokratická většina pro toto opatření. Po odmítnutí demokratů musil však Hoover prohlásit odklad prosincové splátky za neproveditelný. Tím nepadá však myšlenka revise dluhů za určité hospodářské kompensace nebo v souvislosti s ostatními problémy příští světové konference. Záleží však na tom, aby se jednání neproměnilo v nedůstojný a malicherný handl o srovnávání drobných výhod, nýbrž abychom se dostali k velkému zásadnímu řešení, bez něhož nelze pomýšleti na zdar ozdravovacího úsilí, které je úkolem jarní londýnské konference. Komitét znalců, svolaný nedávno do Ženevy za účelem přípravy této konference, musil se odročíti před zahájením meritorních prací, poněvadž určitá politická rozhodnutí, mezi nimi zvláště toto o spojeneckých dlužích, musí nezbytně předcházeti.

Není pochyby, že řešení ve velkém slohu a v duchu opravdu liberálním předpokládá souhlasný postup na všech polích mezinárodní politiky. *Velkorysé řešení otázky spojeneckých dluhů je v přímé souvislosti a závislosti na řešení otázky odzbrojovací, která již byla přivedena do pevného junktim s otázkou bezpečnosti.* Nelze očekávati důkladnou změnu smýšlení ve Spojených státech, nepodaří-li se dospěti v Ženevě k opravdu podstatným výsledkům. Nynější stadium jednání odzbrojovacího je charakteristické německou sabotáží po odmítnutí jeho ultimativního požadavku po přiznání rovných práv ve zbrojení. Je ovšem jisto, že účast Německa na konference odzbrojovací není nezbytně nutna, poněvadž tu jde o uložení jistých omezení a snížení těm státům, které po té stránce dosud žádných závazků nemají, kdežto Německo je vázáno mírovou smlouvou versailleskou. Ale Němci právě tento závazek popírají a prohlašují veřejně, že se naň nebudou dále ohlížeti, neptinese-li odzbrojovací konference řešení jim přijatelné. Anglie vyslovila se sice docela zřetelně jednak ve své odpovědní notě Německu, jednak v úředních projevech ministra zahraničních věcí sira Johna Simona pro platnost mírové smlouvy v plném rozsahu a proti německému znovuvyzbrojení, na druhé straně naléhá však na dosažení skutečně rovnosti snížením vyšší výzbroje na úroveň německou a situace byla by tedy choulostivá, kdyby se to nepodařilo. Výsledek by pak znamenal novou anarchii v otázce zbrojení, tedy zvyšování, závody ve zbrojení, pravý opak zamýšleného účinku, a tudíž i zmaření všeobecné úpravy politické i hospodářské v celém světě. Nutno tudíž pracovati ke kompromisu a k přitažení Německa znovu ku práci na konferenci odzbrojovací. Francouzská vláda předložila nyní návrh, o němž se všude uznává, že představuje opravdu poctivé úsilí dospěti k dohodě vyhovující všem. Německý požadavek rovnoprávnosti je tu zásadně splněn, poněvadž se předvídá v konečném stadiu jednotná úprava výzbroje a branných systémů všech států na evropské pevnině. Francie chce přizpůsobit svůj postup postupu americkému i snahám německým, upozorňuje však, že se tak může státi jedině, budou-li srovnávány veličiny opravdu stejnorodé a ne tedy vysoce kvalitní jednotky německé profesionální armády s branci francouzskými a jiných států v soustavě všeobecné branné povinnosti. Cílem pak musí tu býti ve smyslu amerického podnětu opravdové snížení ofensivních možností a posílení obrany. Francouzům záleží v tomto plánu především na tom, aby Německo zbavili velké profesionální armády, jakou je nyní říšská obrana, která by po propůjčení stejné kvalitní výzbroje a doplnění všeobecnými rezervami stala se útočným nástrojem nesrovnatelné síly. Podle francouzského plánu, který byl zpracován za

vynikající účasti ženevských činitelů, pomýšlí se na jakousi miličnickou soustavu evropskou, která by vy-
lučovala nebezpečí náhlých případů pro svou těžkou mobilisovatelnost, a poskytovala tím času mezi-
národním instancím k zakročení ve prospěch míru. Tento vojenský plán je ovšem doplněn celou
soustavou politických záruk podle zásady jednotného řešení otázek ozbrojení i bezpečnosti, ale i zde
jeví se neobyčejná konciliantnost a pochopení pro národní stanovisko a specifický způsob myšlení
států jiných. Od Ameriky nežádá se již přistoupení ke Společnosti národů a od Anglie přistoupení
ke kontinentálnímu paktu se zárukou všech hranic, nýbrž vychází se od Kelloggova paktu a žádá
jen tolik, aby Anglosasové si uvědomili všechny důsledky z tohoto nového základu mezinárodního
řádu, zejména odpadnutí možnosti neutrality a jakékoli podpory státu, porušivšího závazek, že se
neuchýlí k násilí při prosazování cílů své národní politiky. Státy kontinentální mají se však spojit
paktem vzájemné pomoci, který by zaručoval okamžitou plnou a vojensky účinnou pomoc kterémukoli
z nich v případě napadení. Za tím účelem byly by staroveny zvláštní kontingenty, které by byly
k dispozici radě Společnosti národů v jednotlivých státech vedle všeobecných armád miličnických a byly
tudíž lehko mobilisovatelné a vysoce vyzbrojené. Není důvodu, proč by tento konstruktivní plán ne-
mohl se stát základem velmi pozitivního a konkrétního jednání, třebaže jistě nebude přijat beze
změny a skutečně naráz do všech důsledků. Záleží jen na tom, aby Německo se spokojilo s eta-
povým řešením a Anglosasové s určitou vázaností, jíž se na dnešním stupni vývoje západní civilizace
nelze vyhnouti.

Maďarští předsedové vlády navykli si již cestovati do Říma k jakémusi představení náčelníku
fašistické vlády Mussolinimu a učinil tak tudíž i nový ministerský předseda *Julius Gömbös*. Aktuálním
podnětem jeho cesty byla ovšem snaha získati Maďarsku v jeho nynější tísní určitých finančních úlev
a rozšíření obchodních možností. Vzájemný obchod italsko-maďarský totiž přes největší politické přátelství
stále upadá. Zdá se však, že po té stránce jako obvykle nedosáhlo se politickým zákrokem
přes nejsrdčnější uvítání a slavnostní projevy nic jiného, než dosazení známé komise pro studium
prohloubení vzájemných hospodářských vztahů. Politicky měla cesta Gömbösova arci svůj význam
jako nezbytná výměna názorů v situaci mezinárodně velmi choulostivé, kdy třeba politiku spojeneckých
států pečlivě koordinovati. Přitom bylo však příznačno, že se oficiálně nemluvilo o revisi hranic, nýbrž
pronikala snaha dospěti k lepším podmínkám hospodářské vzájemnosti ve střední Evropě. Itálie sama
si přeje, aby Maďarsko dospělo zejména s Rakouskem a Československem k přijatelnému modu vivendi.
Rakouský kancléř Dollfus zajel v zářepí do Pešti, aby sankcionoval ujednání obchodní smlouvy.
Poněvadž krátce před tím se setkal s bavorským ministerským předsedou Heldem v Salcburku vznikly
přirozeně nejdobrodružnější pověsti o nové kombinaci ve střední Evropě pod patronací Itálie, do-
hodnuté s fašistickým Německem, jehož zástupci také tou dobou byli v Římě.

Bělehrad zažil krátkou krizi, když kabinet *Srskičův* podal na počátku měsíce formální demisi, aby
králi umožnil nové rozhodnutí o dalším postupu vzhledem k tomu, že organizace vládní strany
tak zv. radikálně-selské demokracie byla ukončena. Přibrání opozice ukázalo se však i tentokrát
ještě předčasným, Srskič byl znovu pověřen, ale v nejbližší době dojde k nové úpravě autonomní
administrativy a volebního práva do obcí a banovin a k uvolnění práva shromažďovacího a spol-
kového.

V Řecku byl ustaven po mnohých námáhách kabinet opozičním vůdcem *Tsaldarisem*, který se
arci v parlamentě neobejde bez podpory bývalého ministerského předsedy Venizela. Volby minulého
měsíce přinesly, jak známo, těžké ztráty straně Venizelově, ačkoliv ji nezbavily úplně většiny. Veni-
zelos byl ochoten utvořiti kabinet národního soustředění a dát přitom bezohledně vyšetřit všechny
žaloby, pronášené proti ministrům předešlého režimu, ale Tsaldaris tuto kombinaci odmítl. Přesto
Venizelos nyní je ochoten podporovati i jeho menšinovou vládu v zájmu překonání těžké krize finanční,
v níž se stát, který již ohlásil svoji neschopnost k platům do ciziny, v poslední době octl.

V Ženevě došlo k těžkým demonstracím s neobyčejně krvavým zakončením v důsledku projevu

radikálních socialistů, kteří jsou zde blízcí ideám i organizaci komunistické. Nezkoušeností policejních a vojenských orgánů byly pak zaviněny tragické srážky, které si vyžádaly celých desítek obětí na mrtvých a těžce raněných. Klid byl obnoven teprve po několikadenním zmatku zasažením orgánů vlády ústřední.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

POCTA K ŠEDESÁTÝM NAROZENINÁM DRA EMILA HÁCHY, Knihovna právnické fakulty university Komenského v Bratislavě, sv. 36, Kč 50.—, str. 326.

K poctě našeho věhlasného právníka Dra Emila Háchy, prvního presidenta nejvyššího správního soudu, vyšla redakcí profesora *Hoetzela* reprezentační publikace, do níž přispělo 19 teoretiků i praktiků těmito odbornými statěmi:

O. Sommer: Imperium císaře Augusta; J. Kliment: K dějinné proměně pojmu veřejného práva; J. Drachovský: Osvobození podniků veřejných korporací od zvláštní daně výdělkové; Jiří Havelka: O některých zjevech příbuzných správním aktům; František Havrda: Práva jazykových menšin při úřadech státních a úřadech místní samosprávy; Ervin Hexner: Organizácia banských vrchností na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi; Karel Koschin: Ochrana povrchu proti účinkům dolování; Karel Laštovka: Dozor nad samosprávnými územními korporacemi; Zdeněk Neubauer: Pojem vyšších zaměstnanců v sociálním pojištění československém; Zdeněk Peška: O vlivu manželství na státní příslušnost; Jaroslav Říha: Příspěvek k výkladu § 81 správního řízení; Rudolf Schranil: Recht und Technik des Verwaltungsverfahrens; Frant. Vavřínek: Nejvyšší správní soud a universita; František Weyr: O veřejno-právní subjektivitě; Franz Adler: Gerichtliche oder politische Garantie der Verfassung; Jiří Hoetzel: Rovnost před zákonem; Václav Joachim: Poměrné zastoupení a imperativní mandát; Vratislav Kalousek: Kdy nabývaly platnosti československé zákony na Podkarpatské Rusi?; Ladislav Vošta: Několik poznámek k otázce vnitrostátní platnosti mezinárodních smluv v Československé republice.

Je pochopitelné, že při počtu autorů, kteří do díla přispěli, jsou pojednání v publikaci obsažená různé hodnoty. Některé příspěvky vyznačují se však jemnou juristickou argumentací. Vcelku třeba říci, že Háchova pocta je cenné literární dílo, jímž sám oslavenec mohl být potěšen. Podrobnější stanovisko bych rád zaujal k *Hoetzelově* práci »Rovnost před zákonem«, která je aktuální nejen zájmem, jež o problém projevuje soudobá pravověda, nýbrž i praktickým významem pro zákonodárství, jak se ukázalo v diskusí o zákonném snížení platů státních zaměstnanců, vyvolané právě prof. *Hoetzelem*.

Hoetzelovo stanovisko v této otázce možno považovati za velmi blízké t. zv. nové nauce hlášané v Německu a vykládající čl. 109 odst. 1. výmarské ústavy o rovnosti před zákonem. Podobné stanovisko jako tato nauka hájil jsem, pokud jde o naše právo, ve spise »Základní práva občanská a rovnost před zákonem«. Totéž stanovisko bylo konečně také přijato na V. sjezdu německých právníků v Československu v r. 1931 (viz svazky »Gutachten« a »Verhandlungen«). Mocné pronikání nové nauky v různých zemích vede německého státovědce Tatarina-Tarnheydena (*Die Enteignung des deutschen Doms in Riga im Lichte des modernen Staats-, Verwaltungs- und Völkerrechts*, str. 60, r. 1932), k tvrzení, že jde dnes již o mezinárodně vládnoucí mínění.

V čem záleží tato nová nauka? Nauka ta tvrdí, že zásada rovnosti před zákonem váže nejen správu a soudnictví při aplikaci práva (zejména při aktech volného uvážení), na kterýžto význam omezovala zásadu rovnosti starší nauka, nýbrž že váže také orgán zákonodárný při tvorbě práva. Konečně jest podle nové nauky ústavně proklamovaná zásada rovnosti před zákonem aktuálním právem, což znamená, že ruší starší právní předpisy, které jsou s principem rovnosti v rozporu. Vázanost zákonodárce i orgánů aplikace práva zásadou rovnosti chápe se tak, že se jim ukládá nakládati s rovnými skutkovými podstatami rovně, s nerovnými nerovně. To však je jen heslovité vyjádření významu rovnosti. V citovaném spise pokusil jsem se ukázati, jak nejlepší právníčtí myslitelé a nejslavnější tri-